

ایدهٔ کاهش مدت‌زمان تحصیل چه تاثیری بر دانشگاه و دانشجو خواهد داشت؟ «فرهیختگان» بررسی کرد

ابهامات کارشناسی بدون سی!



زهرارمضانی
زیرنگار گروه دانشگاه

«با آمدن هوش مصنوعی به‌عنوان دستیارمهم آموزشی چرا هنوز باید دوره لیسانس ۴ سال باشد؟» این سؤالی است که حسین سیمایی‌صراف، وزیرعلوم درهفته اول مرداد ماه با حضور درگفت‌وگوی ویژه خبری مطرح کرد. سؤالی که‌البته این‌مقام مسئول درادامه صحبت‌هایش از برنامه‌ریزی‌ها برای کاهش مدت آن ورسیدن به ۳

معاون اسبق آموزشی وزارت علوم:

اولویت بازنگری در ساختار دورهٔ کارشناسی است



علی‌خاکی‌صدیق، معاون آموزشی اسبق وزارت علوم درباره ایده این وزارتخانه مبنی بر کاهش مدت‌زمان تحصیل در دوره کارشناسی گفت: «آموزش عالی کشورمان سال‌هاست که بر اساس یک مسیر مشخص جلو می‌رود،

اما امروز با توجه به تحولات حوزه دیجیتال و تغییرات صورت‌گرفته در عرصه آموزش، به بازنگری اصولی در سیستم‌های آموزش نیازمندیم.» او ادامه داد: «واقعیت آن است که امروز اگر بتوانیم از مزایای موجود در سیستم‌های جدید آموزش مبتنی بر تکنولوژی دیجیتال استفاده کنیم،

سال خبر داده بود. موضوعی که هرچند درصورت تحقق می‌تواند شرایط تحصیل را برای دانشجویان دراین مقطع تحصیلی تغییر داده و ایده‌ای هم نیست که منحصر به آموزش عالی کشورمان شود، اما واقعیت آن است این اتفاق هنوز درحد حرف بوده و اجرایی‌سازی‌اش نیازمند در نظرگرفتن مختصات امروزآموزش عالی کشوراست. اگر از کمی دورتر به این اظهارنظرنگاه کنیم، باید عنوان کرد آموزش عالی بعد از ایام کرونا تنها در ایران بلکه در تمام دنیا دستخوش تغییرات جدی قرار گرفت و دیگر

حضور در کلاس‌های درس، تنها بایه‌ترین مسیرآموزتن محسوب نمی‌شد و بسترفضای مجازی، شرایط جدیدی راپیش روی اساتید و دانشجویان گذاشته بود. شرایطی که بارشدهوش مصنوعی شکل و شمایل جدیدی‌تری به خود گرفته و قطعاً الزامات خاص به خودش را هم پدید آورده است. در مقابل نیز سختی ورود به بازار کار برای فارغ‌التحصیلان، باعث شده تا رغبت برای تحصیلات آکادمیک کاهش پیدا کند و دیگر نسل جوان حاضر نباشد همانند گذشته سال‌های زیادی از زندگی خود را

در فضای مجازی بگذرانند. این موضوعی است که نیازمند بازنگری در ساختار دوره کارشناسی است

کاهش یک‌ساله زمان تحصیل در مقطع کارشناسی با توجه به شرایط امروز آموزش عالی کشور اظهار داشت: «موضوع مهم در این میان آن است که باید بازنگری در مقطع کارشناسی به دانشگاه‌ها واگذار شود و اصلاً این موضوعی نیست که بخواهیم به‌صورت متمرکز از سوی وزارت علوم دنبال کنیم، یعنی دانشگاه‌های اصلی کشور که بار عمده آموزش عالی را بر دوش می‌کنند، واجد چنین شرایطی هستند که وارد عرصه شوند و بحث بازنگری در محتوا، نحوه ارائه دروسشان و در مجموع ساختار دوره کارشناسی را انجام دهند.» او با تأکید بر اینکه به بازنگری کل ساختار مقطع کارشناسی معتمد، گفت: «اگر بخواهم به‌صورت دقیق‌تر به این حوزه نگاه کنیم، لازم است کل ساختار این حوزه تغییر کند، نه اینکه صرفاً بیایم مدت تحصیل را کوتاه کنیم؛ چراکه چنین کاری راه به جایی نخواهد برد. سسوالی که

عضو هیئت علمی مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی:

کوتاه‌شدن تحصیل بازنده‌شدن تابستان امکان‌پذیر است

که برخی از واحدهای درسی در یکدیگر ادغام شوند. به عبارت دقیق‌تر آن دسته از دروسی که با یکدیگر مشابه بوده و مطابقت دارند، ممکن است با یکدیگر ادغام شوند. قطعاً برای اجرایی‌سازی این ایده، باید بخشی از واحدهای درسی را کاهش داد. همچنین این احتمال وجود دارد که برخی از دروسی که جزء دروس پیش‌نیاز محسوب می‌شود می‌تواند به شکل دیگری ارائه شود.» نویسنده کتاب علم و جامعه بیان داشت: «مسئله دیگر این است که برخی از دروس عمومی را می‌توان به صورت مجازی ارائه کرد. نکته دیگر اینکه فصل تابستان در دانشگاه‌ها بعد از این باید فصل فعالی محسوب شود، یعنی دیگر نباید تعطیلات تابستانی همانند آنچه تا امروز داشتیم را داشته باشیم. البته لزومی هم ندارد که دانشگاه‌ها در این فصل تعطیل باشند، بلکه باید فعال بوده و فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی و فرهنگی مرتبط با دانشجویان را تسهیل کنند. ای کاش مانند دانشگاه‌های مهم جهان کتابخانه مرکزی و آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها و کافی‌شاپ‌های دانشگاه‌ها تا ساعت ۱۲ شب به دانشجویان و اساتاد خدمات‌رسانی کنند. تحقق این امر نیازمند تغییر در بروکراسی متصلب اداری است. شتاب در علم و فناوری در بستر دیوان‌سالاری کهنه و راکد میسر نیست.» وی ادامه داد: «ایده کاهش طول دوره کارشناسی -مشروط به برنامه‌های مکملی که بیان شد- مزیت‌های خوبی را به همراه دارد که از جمله آن افزایش بهره‌وری، استفاده بهینه از منابع مالی موجود در دانشگاه‌ها و دنبال کردن برنامه‌های توسعه‌فردی دانشجویان خواهد بود. قطعاً وقتی دانشجویی به دانشگاه می‌آید، نمی‌خواهد مادام‌العمر در آن بماند، بلکه در این محیط دانشجو باید برخی مهارت‌های تخصصی و اجتماعی را فرا گرفته و به سرعت وارد بازار کار شود، بنابراین کاهش طول مدت تحصیل در این مقطع می‌تواند فرصتی را برای دانشجو فراهم کند که برنامه‌های توسعه‌فردی‌اش را بهتر و هدفمند دنبال کند. دانشگاه هم باید با تعیین استاد مشاور برای دانشجو از ترم نخست و لحظه

روود به نهاد علم در کنار دانشجو باشد و بالندگی او را تضمین کند.» استاد مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی درباره الزاماتی که وزارت علوم باید مدنظر قرار دهد، ادامه داد: «لحاظ کردن برنامه‌های توجیهی برای دانشجویان و خانواده‌هایشان از موضوعات مهم است. همچنین متخصصان و طراحان برنامه‌های درسی باید برنامه‌ریزی دقیقی را برای کارآمدسازی برنامه‌های درسی انجام دهند تا این مهم در حوزه دروس عمومی و پیش‌نیاز و... صورت بگیرد، البته بنده صلاح نمی‌بینم که کاهش دروس شامل دروس تخصصی شود. روند تحقق این مسئله به کمیته‌های کاری متخصصان برنامه‌های درسی بستگی دارد که قطعاً فعال خواهند شد.»

ذاکرحالچی گفت: «احیای برنامه‌های تابستانه در دانشگاه‌ها هم نیازمند برنامه مدون و مجزایی است، یعنی باید مسیر به‌گونه‌ای دنبال شود که دانشگاه‌ها در تابستان هم برای ارتباط با صنعت و جامعه و هم اجرای برنامه‌های فوق‌برنامه و ارائه دروس مهارتی فعال شوند، یعنی احیای فصل تابستان در مراکز علمی و دانشگاهی کشور باید به‌گونه‌ای دنبال شود که تابستان بهترین فصل دانشگاهی باشد. دلیلی وجود ندارد که درهای دانشگاه‌ها هم مانندآموزش و پرورش در تابستان بسته شوند؛ چراکه زمان زیادی را در پاییز و زمستان به دلایلی مختلف مانند سرما، قطعی گاز، آلودگی هوا و... از دست می‌دهیم و قطعاً نباید به‌صورت دوطبقه‌ای سه‌ماه تابستان را هم تعطیل کنیم. به نظرم فشار بر بروکراسی اداری دانشگاه را به یک اداره تقلیل داده است. دانشگاه یک نهاد بزرگ و اثرگذار اجتماعی است.» این صاحب‌نظر سیاست‌گذاری آموزش عالی با تأکید بر اینکه برخی دروس به‌ویژه دروس عمومی را می‌توان به‌صورت مجازی ارائه کرد، تصریح کرد: «قطعاً انتخاب دروس مجازی و گرفتن موافقت‌های لازم کاری است که وزارت علوم باید انجام دهد. از طرف دیگر برخی دروس مانند زبان ۱ و زبان ۲ جزء دروسی است که دانشجو می‌تواند از طریق

مؤسسات خارج از دانشگاه آن را بگذرانند و گواهی آن را به دانشگاه ارائه دهد. همچنین دروسی مانند تربیت‌بدنی را هم داریم که جزء دروس عملی اند و بخش‌های مرتبط با حوزه ورزش در دانشگاه‌ها باید نسبت به نحوه گذراندن آن تصمیم‌گیری کنند. ورزش یک نیاز واقعی و روزانه و مستمر است و باید وارد متن زندگی دانشجو شود. حال باید دید از چه طریقی این امر بهتر محقق می‌شود. مطلوب ما این است که دانشجو هر روز ورزش کند.» مؤلف کتاب دانشگاه ایرانی افزود: «وزارت علوم باید یک برنامه مدون و جامع هم برای کاهش استرس و نگرانی دانشجویان تهیه کند. واقعیت آن است که وقتی یک دوره زمانی چهارساله را به سه‌سال کاهش می‌دهیم، طبیعتاً فشار درسی و استرس به دانشجویان عزیز افزایش پیدا می‌کند. از این رو هم وزارتخانه و هم دانشگاه‌ها باید برنامه‌هایی را برای مشاوره درسی و هدایت تحصیلی دانشجویان داشته باشند. از سوی برنامه‌هایی برای ارتقای سلامت روان و کاهش استرس آنها باید پیش‌بینی شود.» ذاکرحالچی خاطرنشان کرد: «کاهش مدت تحصیل در مقطع کارشناسی در دیگر کشورها هم اجرایی شده است. تحقق آن به معنی تعطیل کردن دیگر فعالیت‌های خوب مرتبط با آموزش عالی مانند توسعه رشته‌های میان‌رشته‌ای یا تقویت کارآموزی و کارورزی و کاربینی نیست. در حقیقت توسعه رشته‌های میان‌رشته‌ای تکلیف قانونی بوده و باید آیین‌نامه ارتقا و آیین‌نامه تزیع نیز در راستای توسعه میان‌رشته‌ای‌ها، فرارشته‌ها و چندرشته‌ها بازنگری شود و این مسئله احتمالاً ارتباطی با کاهش مدت‌زمان تحصیل در کارشناسی ندارد. بازنگری در محتوای دروس و به‌روزرسانی آنها لازم است و دفاتر برنامه‌ریزی درسی دانشگاه‌ها باید فعالیت بیشتری در این زمینه داشته باشند. کارهای انجام‌شده در این زمینه‌راضی‌کننده نیست، زیرا اصولاً بسیاری از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی هنوز چنین دفتری را تأسیس نکرده و منتظر نظام متمرکز دولتی مانده‌اند.»

کند یا ۴ساله شرایط را بسیار متفاوت خواهد کرد. از سوی دیگر مدت‌زمان کاهش تحصیل در مقطع کارشناسی، به‌اصطلاح لباسی نیست که بتوان آن را بر تن همه رشته‌ها کرد. باین‌حال باید منتظر ماند و دید که در صورت اجرایی‌سازی آن، چه اتفاقاتی رخ خواهد داد.»

طاهری اظهار داشت: «همین امروز بازنگری برنامه‌های درسی صورت می‌گیرد؛ اما محافظه‌کارانه و متأسفانه امروز دانشگاه‌های ما به‌شدت از بین‌المللی شدن فاصله گرفته‌اند که این خود چالش‌هایی را ایجاد کرده است. درحالی‌که بین‌المللی بودن می‌تواند شرایط خوبی را پیش روی دانشگاه‌های کشور بگذارد و طبیعتاً در اجرای بسیاری از روندها تأثیرگذار خواهد بود. از سوی دیگر در گام اول باید مشخص شود از اجرای چنین ایده‌ای به دنبال چه خواهیم بود؟»

معاون آموزشی دانشگاه علامه طباطبائی خاطر نشان کرد: «به‌صورت کلی نظام آموزشی محل آم‌ون‌وخطا نیست، چه این حوزه مربوط به آموزش عالی باشد چه آموزش و پرورش. به همین دلیل باید بسیار مراقب این مسئله باشیم؛ چراکه هر کاری تأثیرات خود را می‌گذارد. ازاین‌رو اگر مطالعات به‌صورت دقیق صورت گرفته باشد قطعاً اینکه مدت‌زمان کاهش یابد می‌تواند اثرات مثبتی داشته باشد؛ چراکه بالاخره دانشجو یک سال زودتر در اختیار خودش خواهد بود، اما در این میان نحوه اجرا از اهمیت بالایی برخوردار است.»

معاون آموزشی دانشگاه علامه طباطبایی:

کاهش مدت تحصیل لباسی نیست که بشود آن را تن همهٔ رشته‌ها کرد

ترم تمام می‌کنند؟ چند درصد دانشجویان مشمول سنوات می‌شوند؟ درحالی‌که در مقطع کارشناسی مشکل چندانی در حوزه سنوات نداریم. این‌ها موضوعاتی است که پاسخ به آن می‌تواند در روند اجرایی‌سازی ایده بسیار کمک‌کننده باشد.»

او گفت: «تعداد واحدها باید به‌گونه‌ای تنظیم شود که بتوان در طول ۳ سال، ۶ ترم تحصیلی را در آن دنبال کرد. البته باید مشخص شود اصلاً از کاهش مدت تحصیل، به دنبال چه هستیم؟ چراکه معتقدم با اگر به دنبال صرفه‌جویی هزینه‌ای هستیم این کار فایده‌ای نخواهد داشت. نگاه کنید کل بودجه آموزش عالی کشور ما یک میلیارد دلار است درحالی‌که وضعیت بودجه در کشورهای پیشرفته به مراتب متفاوت است و اصلاً قابل قیاس نیست.»

معاون آموزشی دانشگاه علامه طباطبائی ادامه داد: «ارتقای کیفیت را می‌توان با روش‌های دیگری هم دنبال کرد، مثلاً می‌توان در مقطع کارشناسی دوره‌های کواب، گهادو امثال آن برگزار یا دوره‌های کارورزی را تقویت کرد. می‌خواهم بگویم این طور نیست که بگویم صرف کم‌کردن زمان تحصیل در مقطع کارشناسی، حتماً به نفع آموزش عالی کشور تمام خواهد شد.» او بیان داشت: «امروز بخشی از مباحث آموزشی همان حوزه توسعه‌فردی است که در این میان داشتن زمان نقش مهمی در پیگیری حضور در چنین دوره‌هایی خواهد داشت. یعنی اینکه یک فرد دانشگاهش را ۳ساله تمام



برنامه‌های درسی کاسته شود. نگاه کنید امروز ۲۴ واحد دروس عمومی را در ایسن مقطع داریم که عملاً ارتباطی هم با تکنولوژی‌های روز ندارد. یعنی عملاً یک ترم کامل ما به دروس عمومی اختصاص پیدا می‌کند. از سوی ما امروز ۱۴۰ واحد برای دانشجویان کارشناسی در نظر گرفته‌ایم که برای تحقق کاهش زمان مدت تحصیل، باید حدود ۴۰ واحد را کم کنیم که اگر دروس عمومی را در نظر بگیریم، عملاً ۷۵ واحد درسی می‌شود.»

او بیا بیان اینکه در مقطع کاردانی هم حدود ۷۵ واحد درسی وجود دارد، گفت: «مسئله غیرقابل کتمان آن است که باید برنامه درسی مقطع کارشناسی را برای رسیدن به ایده کاهش زمان تحصیل، تغییر دهیم. اما آنچه در این میان اهمیت دارد، آن است که دانشگاه‌ها اجازه ن‌دارند از دروس